

K OTÁZKÁM VÝSTAVBY SOCIALISTICKÉHO STÁTU A STÁTNÍHO ŘÍZENÍ NÁRODNÍHO HOSPODÁŘSTVÍ

PROF. DR. PAVEL LEVIT
PRÁVNICKÁ FAKULTA UNIVERSITY KARLOVY

Výstavba socialistického státu a státní řízení národního hospodářství jsou dva spolu těsně spjaté **stěžejní soubory jevů a otázek**, na které se v současné době přednostně zaměřují a také v příštím období zaměří vědy o státu a právu. Oba tyto komplexy spolu úzce souvisí. Jde o skladbu, o organizaci socialistického státu a o jeho základní funkci, o jeho úlohu v ekonomice země, kterážto úloha působí převratně, přetvářejícím způsobem i na organizaci státu. Spojitost obojí problematiky ukázala názorně např. nedávná přestavba národních výborů. Jde o dva komplexy, ve kterých se obzvlášť výrazně projevuje nová kvalita funkcí a úkolů socialistického státu, principů jeho organizace, jeho uspořádání, metod činnosti a působení. Projevuje se zvláště v tom, že se stát stává stále více organizací masy, organizací všeho lidu, a že organizování ekonomického života a procesů, jeho úloha v řízení národního hospodářství patří v této etapě vývoje k hlavním úkolům politické organizace dělnické třídy a všech pracujících.

U příležitosti 40. výročí založení **strany** si znovu připomínáme, že **strana** měla a má lví podíl na určování směru výstavby socialistického státu i na výsledcích jeho přestavby. Stranické dokumenty jsou vzhledem k tomu jedním z hlavních zdrojů při zkoumání a poznávání naší státní a hospodářské výstavby.

Je třeba vyzvednout, že společenské vztahy a organizační formy v oblasti státu a práva jsou v socialistické společnosti svou kvalitou tak pronikavě **nové**, tak převratně změněné, že si tyto změny vynucují revizi nebo aspoň důkladnou zásadní modifikaci metod zkoumání a zároveň i některých základních pojmů, jimiž dosud operují vědy o státu a právu.

V rámci stručného výkladu nelze přirozeně vyčerpat celý rozsah procesů a jevů spjatých s naším tématem; lze jen vybrat a zdůraznit některé zvlášť významné rysy a prvky těchto procesů a jevů.

Přitom je nutno zdůraznit, že hlavní cestou socialistických věd o státu a právu k poznání je a bude nutně především **přímé zkoumání skutečných společenských vztahů a forem**, které se tvoří a vyvíjejí v praxi, skutečných procesů, které v oblasti státu a práva probíhají. Půjde tu

např. o organizační a právní vztahy, které vznikají a rozvíjejí se při státním plánování národního hospodářství a při uplatňování různých jiných metod jeho řízení, o vztahy a formy vyvíjející se při organiza-torské činnosti národních výborů atp. Studium skutečnosti, systematický průzkum praxe je nám východiskem zobecňování; ze zkoumání a ana-lýzy skutečných nových jevů, z jejich kritického třídění musí vyjít zobecňující závěry věd o státu a právu. Tyto vědy musí se stát daleko více než tomu bylo doposud vědami o společenské skutečnosti, o státní praxi nežli jen vědami o právních normách a o právních formách jejich aplikace, jak je tomu ještě namnoze doposud. Nová socialistická sku-tečnost proniká ovšem široce také do právních norem a právních aktů, mění jejich obsah i formy a lze ji tedy sledovat i zkoumáním právních norem a forem. Nelze dopustit, aby se teoretické zkoumání pokoušelo vtěsnat nové jevy do Prokrustova lože tradičních představ a pojmů nebo aby teorie brala vznik nových vztahů a forem prostě na vědomí, aniž by vyvodila z jejich nové kvality důsledky pro pojmy, jimiž operuje. Třeba např. vyvodit teoretické závěry ze skutečnosti, že prvky právní normy, jak je traduje dosud naše teorie, nehodí se vždy a plně na právní normy o státním plánování a řízení národního hospodářství; že např. akty státního plánování překračují hranice vytčené tradičními znaky správního aktu atd. Podobně má se věc s problematikou orga-nizační výstavby a organiza-torské činnosti socialistického státu. Bylo by nespravedlivé tvrdit, že se naše vědy o státu a právu nezabývají těmito novými jevy a jejich rozbořem, ale toto zkoumání zůstává mnohdy ve sféře obecných úvah a nevychází vždy z analýzy a zobecnění kon-krétních živých faktů, z živé praxe státního a hospodářského aparátu. Příznačným jevem tu bývá převaha dedukce, zvláště pokud se analyzují nové jevy, nebo si zase zkoumání izoluje určité skutečnosti, aniž se z je-jich rozboru vyvozují základní teoretické závěry. Vědy o státu a právu přejímají např. někdy bez nutného teoretického zpracování pojmy poli-tické ekonomie a úsekových ekonomik a prostě s nimi operují. A tak se stalo, že nás v některých otázkách nová kodifikace zastihuje v si-tuaci, kdy se základní teoretické otázky řeší až v průběhu kodifikace, tak říkajíc na pochodu. Tím se ovšem zmenšuje účinnost pomoci, kte-rou může a má teorie poskytnout legislativě, a prokazuje se, že věda nemá vždy potřebný teoretický předstih před praxí.

Socialistický stát, i náš stát, celá politická organizace socialistické společnosti je společenský jev **nový, bez historického precedentu**. Tento stát není už organizace vlády společenské menšiny, neboť v něm vládne skutečná většina společnosti, nikoli jen povolaná a vyvolená společen-ská elita. Vládne se v něm jménem masy pracujících, pro tuto masu a stále reálněji v něm vládne — přímo i nepřímou — sama tato masa.

Stát se tak proměňuje stále více v organizaci masy a bude jí v průběhu socialistické výstavby stále reálněji. Pod státem nerozumíme ve vyspělé socialistické společnosti už jen nepočetnou skupinu lidí, kteří vykonávají vládu, jen vlastní aparát moci, který je izolován od společenské masy a vznáší se nad ní. Masa pracujících přestává být objektem vládnutí a stává se doopravdy jeho subjektem. Stát „sestupuje“ z někdejších výšin moci do středu společnosti pracujících. Základní státní orgány, národní výbory jsou např. podle socialistické ústavy zároveň nejširší organizací mas, seskupují masy kolem sebe v nejrůznějších formách. Mizí postupně propast mezi státními orgány a společností, antagonistický rozpor mezi masou pracujících a státním aparátem, který je vlastní státům vykořisťovatelské menšiny. Takového státu, jako je stát socialistický, ještě v historii politických organizací společnosti nebylo.

Z existence a činnosti orgánů socialistického státu vznikají a rozvíjejí se vzhledem k tomu mnohotvárné nové organizační vztahy, neznámé dosavadním státům a právním systémům. Socialistická společnost je společnost mnohem víc a mnohem **intenzívněji organizovaná** nežli společnosti předchozí. To se projevuje zvláště v její politické organizaci a v jejím působení. Činnost orgánů socialistického státu nezáleží již jen v uplatňování státní moci v úzkém tradičním slova smyslu, nepřevažuje v ní příprava a vydávání státně mocenských aktů, ale hlavně plynulé a stálé organizování občanů, získávání masy společnosti, zajišťování její činné účasti při plnění společenských a státních úkolů.

Masová organizační práce stává se jednou z nejdůležitějších metod činnosti orgánů socialistického státu. Změnila se nejen společenská základna státní autority, ale i její hlavní úloha a metody. Většina adresátů státních aktů nejsou již poddaní, které vykořisťovatelský stát držel na uzdě, ale příslušníci vládnoucí třídy, vládnoucí masy. Úloha státu není tedy jen třídně mocenská (i když této povahy nepozbývá ani v socialistické společnosti) — nejde při ní jen o to, jak řekl Šcedrin, „táhnout a nepustit“ — ale především autorita organizující, autorita celospolečensky řídící různé procesy (řízení je organizátorská činnost), která zajišťuje plánovitou a plynulou koordinaci a kooperaci při plnění společenských úkolů.

Vzhledem k tomu se mění od základu hlavní **metody** činnosti a působení státních orgánů. Těžiště jejich činnosti není již ve vydávání a vynucování státních právních aktů, ale hlavně v procesu mobilizování a organizování masy. Strana stojí v čele úsilí, aby se masa pracujících skutečně ujala moci, která jí náleží, aby převzala odpovědnost za řízení společnosti. Přímé státní donucení a tradiční právní sankce pozbývají v činnosti orgánů socialistického státu své někdejší výlučné úlohy při realizaci státních úkolů a opatření. Uskutečnění zákonů závisí daleko

méně na klasických právních sankcích, nežli na pozitivní organizátorské práci.

Metodami své činnosti a působení přibližují se orgány socialistického státu stále více metodám práce dobrovolných organizací. Cesta k příští komunistické samosprávě nevede, jak známo, jen po linii „odstátňování“, po linii přechodu úkolů dosud zajišťovaných státními orgány na nestátní organizace, ale zároveň také po linii „zespolečenšťování“ státních orgánů, po linii přeměny nejvýznamnějších státních orgánů v organizace mas. Platí to nejen pro národní výbory, ale jak ukazují naše místní lidové soudy, i pro oblast justice.

Jestliže stát a společnost pracujících počínají takto splývat, jestliže se základní státní orgány stávají organizací mas, pak se také mění **předmět vědeckého zkoumání věd o státu** (nové organizační vztahy v oblasti státu nekryjí se plně se vztahy, které v minulosti studovala věda o státu).

Socialistické **právo** je nástrojem této organizátorské činnosti, jež se rozvíjí na základě a v rámci zákonů, která se uplatňuje i formou právních aktů. Právo a právní formy nelze stavět do protikladu s organizátorskou prací státních orgánů. Nelze je ani od sebe izolovat. V obojím se uplatňují stejné principy i cíle. Právní normy a formy nemohou ovšem obsáhnout a postihnout všechny prvky a stránky těchto organizačních vztahů a procesů a také je záměrně neupravují. Nejde tu vždy o procesy právní. Právní vztahy nezahrnují v sobě veškeré nebo celé vztahy, které se tu vytvářejí. Tyto organizační vztahy chceme však vědecky zkoumat v jejich úplnosti a uceleně. Pravidla a akty, které socialistický stát v oblasti svého organizátorského působení vydává, stvrzuje nebo uznává, nejsou vždy právními pravidly a právními akty podle dosavadního pojetí teorie. Obsah právních norem se v socialistickém státě podstatně mění oproti tradičnímu obsahu právních norem. Není náhodou, že v socialistických právních normách klade se tak veliký důraz na stanovení postupu realizace, zvláště organizátorské realizace úkolů. Právní normy socialistického státu nejsou uváděny v život v té míře jako dříve klasickými formami aplikačních aktů a pomocí klasických sankcí, ale hlavně organizátorskou prací.

Nové jevy, nové postupy, formy a vztahy tvoří se např. ve velké míře v praxi národních výborů a nelze je dobře sledovat jen zkoumáním klasických státních a právních aktů, nevznikají jen jako výsledek aplikace právních norem. Věda se musí proto obracet k přímému systematickému zkoumání těchto jevů, např. k přímému studiu organizátorské praxe národních výborů, jejich orgánů a aktivů. Musí soustavně a metodicky shromažďovat fakta ze živé praxe, kriticky je třídit a zobecňovat výsledky

tohoto přímého průzkumu. K tomu je ovšem zapotřebí také vypracovat vědecké metody tohoto přímého zkoumání.

Druhá základní skutečnost, která má rozhodující vliv na novou kvalitu socialistického státu, jeho funkcí, organizace i metod, je skutečnost, že socialistický stát představuje socialistickou společnost také jako **vlastník výrobních prostředků** i jiných prostředků pro uspokojování hmotných i nehmotných potřeb společnosti (např. léčivé zdroje, fondy kulturních hodnot, zařízení, škol atp.), jako celospolečenský organizátor procesu socialistické reprodukce. Socialistický stát je také vlastníkem finančních fondů, z nichž jsou v různých formách financovány nejdůležitější úseky společenské činnosti. Tím se rovněž změnila úloha státu, změnila se i intenzita a účinnost jeho působení. Lenin hovořil o tom, že vládnoucí dělnická třída získala možnost organizovat společenské vztahy až do ekonomických základů života miliónů lidí. Má nyní možnost skutečně a účinně řídit, do hloubky organizovat život celé společnosti. Buržoazní stát řídí společenské procesy jen v úzké sféře vztahů, hlavně ve sféře bezprostředně třídně mocenské a pak zejména tam, kde se kapitalistům nevyplácí vyvíjet organizátorskou činnost na vlastní vrub. V převážné části společenský a hlavně ekonomický život řídí soukromí vlastníci a stát zasahuje do jejich řídicí činnosti „zvenčí“ (od případu k případu jednotlivými přímými zásahy, příkazy nebo zákazy, nebo povšechně reguluje jejich řídicí činnost). Zasahuje do ní ovšem také subvencemi, zdaňováním, sanováním, vždy však „zvenčí“ (na Západě se v teorii někdy používá označení Eingriffsverwaltung, zásahová správa veřejná). Vzhledem k státnímu vlastnictví výrobních prostředků není socialistická **politická** organizace vládnoucí třídy, již jest socialistický stát, odkázána v té míře jen na formu rozkazu, adresovaného „cizím“ subjektům a na regulování zvenčí, ale prostřednictvím státních organizací, na základě státního socialistického vlastnictví, na základě státního rozpočtu a úvěru **přímo** a plynule organizuje a zajišťuje plnění společenských úkolů. Vytváří záměrně organizátorskou činností, formou přímých dispozic hmotnými a finančními prostředky bezprostředně podmínky pro uspokojování společenských potřeb a plnění společenských úkolů prakticky ve všech odvětvích společenského života. Zřizuje organizace hospodářské, kulturní, školské, zdravotnické, výzkumné a jiné, reorganizuje a ruší je, přiděluje jim z jednotného fondu hmotné i finanční prostředky, určuje státním plánem směr, náplň, tempo, cíle a výsledky jejich činnosti, průběžně jejich činnost kontroluje. Zajišťuje tak svými orgány a prostřednictvím státních aktů, právních i neprávních, činnost organizací výrobních, úvěrových, distribučních a jiných. V tom se zračí od základu změněná společenská úloha a odpovědnost státu a jeho orgánů, který nyní takto organizuje a plánovitě zabezpečuje uspokojování

základních hmotných i nehmotných zájmů společnosti i jejích členů v přítomnosti i jeho rozvoj v budoucnosti. Nejde tedy v socialistickém státě už jen o ochranu všeobecných zevních podmínek výrobního způsobu (charakteristika Engelsova) jako za kapitalismu, ale o státní řízení nejdůležitějších společenských procesů. Mluvíme-li v této souvislosti o hospodářsko-organizačtorské funkci státu, neznámá to ovšem jen činnost uvnitř státu, funkci vnitřní, ale i hospodářsko-organizačtorskou funkci vnější, zvláště v poměru k ostatním státům socialistického tábora.

Stát i takto „sestoupil“ z výšin moci, na nichž se doposud státní aparát vznášel, doprostřed života společnosti, přiblížil se tak materiálním procesům probíhajícím ve společnosti. Orgány socialistického státu např. netoliko kontrolují kvalitu mléka dodávaného spotřebitelům (na způsob někdejšího policejního dohledu), nejen určují a kontrolují jeho ceny, ale přímo plánují, řídí a organizačně zajišťují produkci a distribuci mléka. V organizaci a metodách činnosti socialistických státních orgánů odrážejí se vzhledem k tomu nejen politické principy a cíle státní politiky, ale zároveň nutně i konkrétní potřeby a zvláštnosti procesů a úseků řízených různými státními orgány.

Tyto skutečnosti mají některé významné důsledky.

Kvalita vztahů, zejména i právních vztahů mezi státními orgány řídícími a mezi organizacemi, které přímo zajišťují materiálními procesy potřeby společnosti (podniky, zařízení), se vzhledem k existenci státního socialistického vlastnictví a státního plánu od základu změnila a nelze na ně prostě přenášet představy a pojmy z dob minulých (např. ze vztahů mezi státními orgány a akciovými společnostmi v kapitalistickém státě). Stačí tu uvést vztahy a činnost socialistického výrobního ministerstva nebo úlohu plánovacích nebo arbitrážních orgánů nebo úlohu a činnost Státní banky.

Tradiční organizační formy, organizační struktura státních orgánů ustupují organizačním formám novým. Projevuje se to např. v organizační struktuře socialistických hospodářských ministerstev, v organizaci státních plánovacích orgánů i jiných orgánů, do nichž se promítají nové úkoly socialistického státu.

Také vztahy mezi státními orgány různých stupňů nabyly nové povahy (viz např. vztahy mezi vládou a národními výbory, zejména kraj-skými). Novým jevem je tu např. účast národních výborů na ústředním řízení, uplatňující se zvláště při sestavování státních plánů rozvoje národního hospodářství.

Státní socialistické vlastnictví a státní řízení národního hospodářství mění tedy pronikavě **metody a formy činnosti a působení státních orgánů** (např. plánování, prověrka plnění aj.), které se v mnohém směru přizpůsobují a přibližují potřebám, metodám a formám přímého operativ-

ního řízení hospodářských a jiných organizací, jež bezprostředně navazuje na řídicí činnost státních orgánů. Obojí je článkem souvislého a ve své podstatě jednotného procesu. Nejde prostě již jen o uplatňování moci v úzkém slova smyslu. Ne náhodou mizí z ústavy představy o dělbě moci. Mluví se právem o dělbě práce ve státním aparátu. Státní činnost stává se vůbec stále více prací organizující, řídicí a zajišťující různé materiální procesy. Do státní organizace pronikají proto stále více požadavky organizace práce (dělby, koordinace, kooperace, efektivnosti apod.). Tradiční právní procesy ustupují takovým procesům, jako je sestavování plánů, různé formy kontroly apod.

Mění se obsah i zaměření právních aktů vydávaných státními orgány. Převahy nabývají právní akty organizační nebo plánovací povahy nad klasickými normativními nebo individuálními správními akty. Subjekty, kterým jsou adresovány právní normy nebo jiné akty státních orgánů, jsou stále více organizace nežli jednotliví občané.

Změnilo se ovšem i postavení a vztahy **jednotlivých členů** socialistické společnosti ke společnosti a státu. Skutečnost, že všichni občané mají stejné vztahy k socialistickému státnímu vlastnictví, má hluboký přetvářející vliv např. na povahu pracovních vztahů i na jiné právní vztahy občanů. Vztahy občanů ke státu a společnosti pozbyly antagonistického charakteru, odráží se v nich zásadní soulad mezi zájmy společnosti a jednotlivce, i skutečnost, že občané jsou aktivními účastníky na řízení společnosti a správě státu.

Tady bych se znovu vrátil k momentu, který je charakteristický a který bych tu rád znovu připomněl, že totiž mezi řídicí činností státních orgánů a mezi operativní realizací materiálních úkolů ve výrobě, dopravě, distribuci, už zdaleka není onen ostrý předěl, ona nepřekročitelná hranice jako za kapitalismu, kde politická organizace, to jest stát, je odloučena soukromým vlastnictvím od materiálního zajišťování společenských úkolů. Je to vidět v tom, že politické direktivy, ať již stranické nebo státní, lze-li to tak říci, pronikají někdy až do operativního řízení materiálních procesů, někde dokonce až do podstaty technologických procesů. Zmocňují se jich, určují jejich zásady a postup. V aktech státních orgánů někdy lze těžko rozeznat, kde končí vlastní právní úprava a kde začíná organizačně technická, operativní a technologická úprava postupu. Ovšem mezi obojím nemůže být rozpor, i když je tu přirozeně kvalitativní rozdíl.

To je nová situace i pro právní vědy, když zkoumají právní normy a právní vztahy.

Chtěl bych se zde zmínit ještě o jedné kvalitě tohoto řízení: že totiž socialistické řízení ekonomiky dovoluje, aby řízení společenského vývoje bylo perspektivní, tj. aby řízení společenské výstavby se dělo v souladu

s vývojem ekonomických předpokladů této výstavby, na nichž je společenská výstavba závislá ve všech svých odvětvích.

Socialistický stát i právo vůbec nemají jen chránit a konzervovat současné vztahy, ale jsou především nástrojem přestavby společenských vztahů směrem k dokončení socialistické výstavby a vybudování komunismu. Tato perspektivní úloha socialistického státu a práva, vycházející z předpokladu, že daný stav společenských vztahů je dočasný, že podléhá vývoji, dotýká se vůbec povahy státu a právních norem. V aktech státního plánování je velmi dobře vidět, jak se socialistické právo vzdaluje statického pojetí právních norem. Některé státní akty záměrně a výrazně zahrnují i perspektivní cíle právní úpravy a jejich realizaci přímo do obsahu norem, nebo někdy do preambulí právních norem, a činí tak sledování těchto perspektivních cílů integrální součástí právní úpravy i její realizace. Různé perspektivní akty mají hluboký význam pro strukturu státu a rozvržení úkolů mezi vyšší a nižší orgány. Jen tato perspektivnost umožnila nám např. daleko širší decentralizaci než o jaké se mohlo snít kterémukoliv státnímu aparátu.

Charakteristickým rysem socialistického státního řízení ekonomiky je neantagonistický charakter vztahů a rozporů, je základní soulad mezi zájmy dílčími a celospolečenskými. To se také projevuje např. i v nových metodách řešení rozporů.

Rovněž účasti pracujících na řízení, která má své specifické formy, naše věda, zdá se, neprávem nevěnuje dost pozornosti. Pozornosti si zasluhují zejména různé procesy, jako je např. sestavování plánu, a jiné podobné procesy, v nichž se čím dále tím reálněji uplatňuje účast pracujících na sestavování plánu, účast místních orgánů i podniků a jejich kolektivů již v průběhu sestavování plánu, kdy se státní organizace skutečně mění v onen Leninem požadovaný a předvídaný harmonicky fungující organismus.

Přicházím k závěru: státní socialistické vlastnictví, hospodářsko organizátorská činnost socialistického státu a jeho řídicí činnost mění, jak jsem již uvedl, radikálně úkoly věd o státu a právu. Odrazem toho je např. i rozdělení občanského zákoníka a vznik speciálního zákonodárství o vztazích socialistických hospodářských organizací, správě národního majetku a právní problematika s tím související.

Specifičnost právního režimu některých ekonomických řídicích procesů, zejména státního plánování a jeho forem a jiných vyžaduje, aby se na tuto sféru vztahů obrátila soustředěná pozornost všech věd o státu a právu.

Chtěl bych připomenout, že nejde jen výlučně o tzv. hospodářské vztahy mezi socialistickými organizacemi. Ekonomická úloha socialistického práva zasahuje revolučně do celého systému společenských

vztahů; převážná část odvětví práva se nutně v tomto smyslu „ekonomisuje“. „Ekonomickým“ právem v tomto smyslu musí být např. právo pracovní, ale „ekonomisuje se“ i právo státní a správní atd.; nemluvíme o finančním a zemědělsko družstevním, které jsou ekonomické již svou povahou.

Je pravděpodobné, že výsledkem procesů a studia převratných změn bude nakonec i změna systému práva, změna v soustavě věd o státu a právu.

Pokusil jsem se dovést, že jde o jevy ve své podstatě nové, o jevy bez precedentu, vyžadující nového přístupu, nových metod a tak říkajíc frontálního celkového zkoumání nové problematiky a vyžadující i určité principiální revize a modifikace dosavadních představ a pojmů o celých komplexech nejvýznamnějších vztahů, tedy důsledného promyšlení důsledků převratného procesu socialistické výstavby na pojmy, jimiž vědy o státu a právu dosud operují. Jde o revizi, která se nedotýká jen jednotlivých jevů. Změna bude, jak se dnes říká, komplexní, bude prováděna se zřetelem ke změně samotného základu celé soustavy vztahů; revize se nebude dotýkat jen jednotlivých jevů a odvětví, vyžádá si patrně nového celkového uspořádání a seskupení poznatků. To bude mít ovšem důsledky i pro výuku a její systém.

Vědy o státu a právu učinily již slibné a významné, avšak dílčí náběhy v tomto směru, na něž lze navázat a dále je rozvíjet, avšak po mém soudu je třeba vzhledem k intenzitě a výsledkům přistupovat vcelku kriticky k tomu, co naše právní vědy o státu a právu dosud učinily. Po mém soudu neodpovídají dosavadní výsledky převratnosti změn ani jejich dosahu.

Závěrem lze jen vyzvednout některé z hlavních směrů a úkolů vědeckého výzkumu, o němž jsem se zmínil:

1. Je třeba učinit socialistické organizační ideje a zásady, organizační vztahy a formy, kádřovou skladbu i metody činnosti a působení orgánů socialistického státu, především těch, které organizují masy, i jejich vztahy ke straně a nestátním dobrovolným organizacím předmětem soustavného, uceleného vědeckého zkoumání. Je to třeba učinit s vědomím, že se tento předmět nekryje zcela s dosavadním předmětem zkoumání věd o státu a právu, jak je dosud chápán; zároveň je však nutno tyto jevy zkoumat ne izolovaně od právních vztahů a forem a třeba si být vědom, že nelze organizační vztahy a formy zkoumat izolovaně ani od úkolů, k jejichž splnění je nástrojem organizace, která jejich realizaci slouží.

2. Podobně je to s komplexem problémů spjatých se socialistickým, zejména státním řízením národního hospodářství, které vyžadují celistvého a nikoliv jen odvětvového zpracování.

3. Zvláštnosti a tempo procesu rozvoje socialistického státu, novost vztahů a forem, nepředvídatelnost přesného průběhu vývoje v měnících se společenských podmínkách vyžadují, aby se teoretické zobecňování v této oblasti opíralo přímo o systematické shromažďování, kritické třídnění a široké zobecňování konkrétních zkušeností z praxe státní a hospodářské výstavby. To je jedna ze základních metod vědeckého studia organizace a organizátorské činnosti státních a hospodářských orgánů, nejen tedy nutný teoretický rozbor, vycházející z klasiků a z politických a právních úvah, dokumentů a dedukcí. Praxí není přitom míněna jen právní aplikační praxe v tradičních formách. Je potřebí zkoumat přímo procesy a vztahy společenského života, k jejichž uspořádání směřují státní akty, zejména právní normy, i účinky a praktické výsledky, účelnost opatření, živou zkušenost mas, zejména jejich organizační zkušenosti. Stranické dokumenty jsou také významným, cenným, neobyčejně bohatým pramenem těchto poznatků. Socialistické vědecké řízení života společnosti neobejde se bez tohoto přímého zkoumání a systematického zobecňování fakt a zkušeností praxe.

Nástrojem, bez něhož vědecký výzkum v oblasti státu a práva se neobejde, je materialistická dialektická metoda. Bez ní těžko lze plně vědecky objasnit a pochopit narůstání nových prvků a vývojové přeměny státních a právních institucí, které statické a abstraktní chápání není sto postihnout, bez ní nepostihneme vzájemnou podmíněnost a nerozlučnou spoiitost jevů. Bez ní např. nelze porozumět základní skutečnosti, že socialistický stát je státem a zároveň už není státem v tradičním pojetí, jak a v čem se ve své podstatě mění.

To jsou některé základní směry a úkoly pro vědy o státu a právu, které těmto vědám otvírají nové velké perspektivy a umožňují, aby věda sloužila socialistické přestavbě, aby ji pomáhala urychlovat.

Při 40. výročí strany připomínáme si, že strana byla inspirátorkou a organizátorkou těchto změn a že nám dává plodné principiální podněty, že nás vede k tomu, abychom se soustřeďovali na základní progresivní elementy vývoje státu a práva. To je cesta rozvoje socialistické vědy o státu a právu, jestliže tato věda chce být práva velkým úspěchům a cílům společenské přestavby, v jejíž službě stojí.